

הצניעות כמבט אידיאלי

הרב יעקב אריאל

תוכן

- א. הצניעות איננה רק צד הלכתי
- ב. הצניעות היא הדגשת הרוח
- ג. הצניעות רוצה עידון
- ד. הצניעות היא הקשר האישי והאידיאלי

א. הצניעות איננה רק צד הלכתי

נושא הצניעות – אינו מתייחס רק אל הצד המצומצם של הלבוש, למרות שהוא הכולט ביותר, אלא עומק הדברים מתחיל הרבה לפני זה.

מה מהותי באדם – האם מערכת היחסים החיצונית שלו, כלומר, חשיפת הגוף וצורת ההתנהגות שלו, או הצד הרוחני שבו?

אם ננסח זאת ביתר עומק, השאלה היא: מהו האדם – גופו או נשמתו?

ומכאן נובעת מערכת היחסים שלו עם בני אדם, אם היא גופנית, חושנית, או רוחנית. אם העיקר באדם הוא הרוח שבו, אז מערכת היחסים שלו רוחנית יותר. ואם העיקר באדם הוא החושים שבו, היא תהיה חושנית יותר.

ב. הצניעות היא הדגשת הרוח

הצניעות פירושה – וכשמה כן היא – הפנמה, ראיית הפנים של האדם.

כך מתבטא המהר"ל מפראג בנתיב הצניעות – שהמהותי באדם הוא פנימיותו. ניתן לראות זאת בהבדלים שבין יעקב לעשו: "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו", הקול בא מבפנים, מעומק אישיותו של האדם, והידיים באות מבחוץ.

תרכות עשו – היא תרכות החוץ, יתצנות. רושם חיצוני והישגים חיצוניים. ממילא זה מתבטא גם בגילוי הגוף.

תרבות יעקב – היא תרבות פנימית, רוחנית, ומתבטאת בקול, בנשמה. ומכיוון שבסופו של דבר הקול פונה החוצה, לכן צריך האדם להמעט בדיבורים. הדגש צריך להיות מופנה כלפי הפנים.

המהר"ל מסביר את הכתוב על משה רבנו – "ויך את המצרי ויטמנהו בחול" ואח"כ כתוב: "אכן נודע הדבר".

המשמעות העמוקה של ההטמנה בחול, להסתיר את הדברים במקום שאינו נראה, במקום מוצנע, אך גם לא באדמה קשה, משום שהחפירה בה משמיעה קול. לחול אין קול. ומשמעותן של המילים "אכן נודע הדבר" היא כפשוטן, שהדברים פורסמו – הוחצנו.

אין זה רק עניין של לשון-הרע והשיפת משה רבנו לסכנת חיים בעקבות הפרסום. אלא הבעיה היא מהותית יותר – האם ועד כמה יכולים הדברים להישאר טמונים בחול, מוצנעים, בלא להתגלות.

המטרה היא אמנם שהדברים יצאו לפועל, אולם עם כמה שפחות רושם חיצוני. היהדות מדגישה עשייה פנימית, אולם אין פירושה הסתרה מוחלטת, משום שאנו חיים בתוך חברה, בתוך ציבור, ועל האדם להיות חלק מהציבור. שהצדק יראה ולא רק ייעשה, כפי שנאמר: "והייתם נקיים מה' ומישראל"¹. ודאי שחשובים גם יחסי חוץ ומה אומרות הבריות, אך הכוונה היא, שאדם ידע מה עיקר ומה טפל, מה מוקדם ומה מאוחר, מה חשוב יותר ומה פחות, מה המטרה ומה האמצעי.

מהותו של האדם היא פנימיותו – "כי זה כל האדם"². האדם איננו אוסף אברים, עיניים, ידיים וכו'; האדם איננו הדברים החיצוניים שבו, המאפיינים בדרך-כלל בעלי-חיים. אפילו שיש לו לאדם, תאום זהה, הוא נשאר הוא.

אם כן, האדם הוא – מכלול האישיות שלו. ופיתוח האישיות, הוא התפקיד העיקרי המוטל עליו.

ממילא יוצא, שכל תשומת הלב צריכה להיות מופנית לפנימיות ולא לחיצוניות. ולכן, אם תשומת הלב מוסבת לדברים חיצוניים, בין שהאדם מנסה להרשים את האחרים, בין שהוא מסתכל על הצדדים החיצוניים שלהם, הרי זה בניגוד לרוח היהדות. יהדות זו פנימיות, רוח; האדם נברא בצלם אלוקים.

דבר זה מתבטא, כמובן, גם בין יחסי גברים ונשים.

ושוב, נשאלת אותה שאלה: האם עיקר האישיות הוא גופה או אישיותה?

אישה השמה את הדגש בחייה על מראה החיצוני, ומקדישה רוב זמנה לאיפור סירוק וכד', ומצד שני, גבר המסתכל ובוהן את האישה על פי המראה החיצוני – גם הוא וגם היא, אינם עוסקים באדם באשר הוא אדם, אלא בסממנים חיצוניים. אין זאת אומרת, כמובן, שאישה לא תטפח פרטים חיצוניים, שהרי אף לחושים תפקיד, אלא כפי שאמרנו, יש לדעת מה עיקר ומה טפל, כמה משקל היא מייחסת לעניינים החשובים באמת, למעשים טובים, למידות וכיו"ב.

גבר ואישה מפחיתים מערך האדם כאשר הסתכלותם היא חיצונית בלבד. זו הסתכלות לא אנושית אלא חושנית חיתית. 'שקר החן והבל היופי'.

ולכן, ככל שנשים לובשות פחות, ופחות צנוע, הן מבזות את עצמן, את אישיותן, את הצלם הרוחני שלהן, הן מושכות את תשומת לב הגברים וגורמות להם להביט אל גופן ולא להתייחס אליהן כאל אישיות בזכות עצמה. וכאן מתעוררת הבעיה – מי למעשה אשם, הגבר המחפש במבטו אחר האישה או האישה שמספקת לו את מבוקשו?!

התשובה: שניהם גם יחד.

המציאות הזו של החברה המערבית הקוראת לעצמה "מתקדמת", הריהי מפגרת בנושא זה!

היא נסוגה אחורה, משום שהתקדמות אמיתית נמדדת בקנה מידה תרבותי. ככל שהחברה האנושית, עוסקת יותר ב"חוץ" ופחות ב"פנים", היא מתירנית יותר ומתקדמת פחות.

אכן, כמה אנרגיה מבזבזת על העניינים החיצוניים ופחות בעניינים הפנימיים.

אילו היו משקיעים יותר בתרבות האמיתית, גם במדע, אך יותר בחברה, במעשים של חסד, לא מתוך ביטול וזלזול בצד החיצוני, אלא תוך העמדתו על מקומו הנכון, וכן אם עיקר תשומת הלב, הכסף והזמן היו מושקעים יותר בתחום האנושי-האיש של האדם, היתה החברה שלנו מתקדמת באמת.

אילו כך עשו, היו פחות אנשים עניים ורעבים, ופחות אנאלפביתים, והרבה יותר אנשים מאושרים.

אבל, אם ראשי מדינות עוסקים בענייני נשים וכל העולם סובב סביב מנהיג או שופט או ספורטאי, החשוד במעשים כאלו, ואין זה משנה כלל אם הוא אשם או לא, העובדה שזה מה שמעסיק את הציבור, מצערת מאוד. זה הפך לעיסוק "התרבותי" וגורם לכך שכל החברה התרבותית נעצרת ושוקעת בבון.

בהלכות הצניעות, מוזה היהדות נגד הגישה הזו!

היהדות מציבה סולם ערכים: רוחני, תרבותי וערכי, והעניין החיצוני תופס מקום נמוך במערכת הזו. לכן צריכה האישה להיות לבושה כהלכה. אף הגבר צריך להיות לבוש כהלכה, גם אם מסיבות אחרות, וישנן הלכות צניעות לבוש גם לגבר.

בחור המסתובב עם גופיה ומכנסיים קצרים, אין זה מכובד ולא צנוע. סימן שהוא אינו מכבד את עצמו ואת אישיותו, ומובן שאסור לו להתפלל בצורה כזו. אדם לבוש, מכבד את עצמו ואת ה', שהרי ה' ברא את האדם "בצלם דמות תבניתו" – "בצלמנו כדמותנו"³.

בעלי חיים מסתובבים עירומים, וזהו אחד מפירושי המושג "תרבות" – ככל שלבושים פחות, זה פחות תרבותי.

ג. הצניעות כדרך לעידון

המהר"ל מרגיש נושא נוסף – הקדושה.

ככל שאדם רוחני יותר ופחות גשמי, הוא קדוש יותר. ולכן, ככל שמערכת היחסים בין בני אדם היא גופנית, היא ממילא חסרת קדושה. וככל שמערכת היחסים בין בני אדם היא ערכית, רוחנית, הריהי קדושה יותר.

"קדושים תהיו"⁴, אומר רש"י על אתר: "פרושים מן העריות"⁵. עריות אינה כוללת רק את המעשה החמור ביותר, אלא גם כל מה שמביא אליו, כל האווירה והרקע שמסביב, כמובן 'אביזריהו דעריות'. ובמילים אחרות – כל חוסר התרבות.

לכן עם ישראל שהוא עם קדוש, היה ידוע במידת הצניעות, כאחת ממידותיו. הגמרא במסכת יבמות אומרת: "שלושה סימנים באומה זו: רחמים, ביישנים וגומלי חסדים"⁶. הבושה, היא צניעות.

במערכת היחסים בין המינים קיימת בדרך-כלל בושה טבעית. כך ברא ה' את האיש והאישה שיתביישו במידה ידועה זה מזו.

כאשר קיים מתח מצד אחד וביישנות מצד שני, מעדנת הביישנות את הקשר. אך אם נלחמים כנגד הבושה – מכערים את היחסים בין המינים.

זו בעיה הרווחת בחברה מעורבת.

הצניעות דורשת כמה שפחות ערכוב בין המינים, אם כי קשה להימנע לגמרי, וודאי שאין זו הכוונה. הרחוב מעורב. העולם מעורב. אין להגזים, ואין צורך בשני חצאי עולם: חצי עולם מערבי – גברים, וחצי עולם מזרחי, נשים...

הכוונה היא, שהיחסים יהיו צנועים, שתהיה בושה ביניהם. לא הכל אומרים, ולא הכל עושים – זו הצניעות.

לכן גם ביחסים בין איש לאישה נשואים, נעשה הכל בצניעות ולא בפרהסיא. הפרהסיא, היא זלזול בכבוד האדם, משווה ליחסים גוון זול, גם ופרוע.

הפוסקים אומרים, שאיש ואישה נשואים שאינם נוהגים בצניעות – "ארור שוכב עם בהמה" – כבהמות חסרות צניעות. בהמות אינן מתביישות, ומי שעושה כך פוגע בכבוד האנושי, בנפש האנושית ובתרבות.

הצניעות דורשת עידון. ועידון זו מערכת רוחנית יותר.

כל בר-דעת מבין זאת. גם הנוער מבין זאת, אלא שמקלקלים אותו.

כל מי שעוסק בחינוך מבין וידוע, שההתפתחות הגופנית, השכלית והנפשית בין המינים שונה, ולכן עדיף ללמד בבתי ספר נפרדים. באנגליה, למשל, בבי"ס יוקרתי ביותר ("אטון"), לומדים בנפרד. וכן ידוע, שבתקופה של תחילת גיל העשרה רוצים המינים דווקא להתרחק זה מזה, ומעוניינים לשמר את הצניעות והבושה הטבעית.

התערובת המלאכותית הזו בגילאים הללו, אינה בריאה כלל ועיקר. ובעצם מאלצים את הנוער לעשות ההפך מטבעם. אומרים להם: "תתגברו על הבושה הטבעית שלכם". האם זהו חינוך?! הרי חינוך צריך להתאים לטבעו של האדם, לחנוך את מה שיש בו. והרס הטבע האנושי הוא הפך החינוך!

אל לנו לחשוש מהתרחקות בזמן המתאים. הקב"ה ברא את האדם באופן כזה שירגיש בעת הצורך משיכה חזקה לחפש את האישה המיוחדת והמתאימה לו. וכן האישה, תחפש את הגבר המתאים לה. ולכשימצאו זה את זה יתחתנו ויבנו יחד בית נאמן בישראל.

אבל כל זאת בדרך של תהליך טבעי, לפי נפש האדם המתפתחת עם הגיל. אין לדכא את נפש האדם ולזרו תהליכים בטרם עת.

ההלכה איננה מרכאת, אלא מבטאת בעצם את נפש האדם הטבעית.

האדם עצמו קרוע בתוכו בשני מישורים שונים. מחד, קיים אצלו מישור ראשוני, אידיאלי, המשקף את המצב כפי שעליו להיות. מצב שבו אין יצרים ואין התדרדרות, מצב של גן העדן לפני החטא. אדם וחווה "לא התבוששו"⁷, לא היתה קיימת בעיה כזו משום שחיו בעולם רוחני, ערכי, שהכל נבחן בו בשיקול דעת מוסרי, אמיתי.

3. בראשית א כו.

4. ויקרא יט ב.

5. רש"י על ויקרא יט, ב ד"ה: "קדושים תהיו" – "היו פרושים מן העריות ומן העבירה (ויקרא רבה) שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה".

חטא עץ הדעת היה בעצם – "נחמד למראה"⁸ ו"טוב למאכל", ו"תאוה לעיניים" כלומר, הכל חושני. האדם ירד מהרמה הערכית שלו, ונכנע לחושיו.

ומאז הוא קרוע בתוכו בין משיכה חושנית חזקה לבין משיכה רוחנית, שאף היא חזקה⁹. אולם צריך להתאמץ ביותר כדי להחזיר לאדם את טבעו המקורי והעיקרי, להיות איש רוח ערכי.

וכאן באה ההלכה לתחום את הדברים, להדריך את האדם להעדיף את המישור הרוחני, ולהזור אל "גן עדן האבוד". לפיכך, יש לטפח את הרוחניות ולשמור על החושניות שלא תדרדר אותו.

כלומר, מטרת ההלכה היא לטפח את מה שנמצא באדם בצורה טבעית, כפי שברא הקב"ה את האדם בצלמו. והאדם אכן קרוע בתוכו בין המשיכה החושנית למשיכה הרוחנית, תוצאה ישירה של חטא האדה"ר.

אמנם, יתכן שאיננו מרגישים במה שטבוע בנו, בצורה טבעית. בדומה להלכה של איסור אכילת חזיר שהוא מעדן טעים מאד "ואל יאמר אי אפשי אלא אפשי ואפשי..."¹⁰, וכן שבת ויוה"כ שמתקשה האדם להרגיש שזה טבוע בו.

השאיפה היא שאדם יעדן את עצמו וירגיש שביוה"כ אין הוא רעב כלל! כמו מלאכי השרת.

ואכן, ישנם אנשים רבים שכך מרגישים בתפילת יוה"כ. אבל אלו שמרגישים רעב, אל להם לחוש רגשי אשמה, חלילה. אנו בני אדם, ואנו בנויים גם מכוחות אחרים, שאיננו מתכחשים להם, אף לא מתעלמים מהם.

התורה, כמובן, אינה נלחמת בכוחות אלו, אלא מנתבת אותם בעיקר לרוכב הרוחני שבאדם. וכשאדם שקוע יותר ברוחניות אזי הצדדים המעשיים האלו פחות מטרידים אותו. אנשים מעשנים מספרים, שבשבת אינם מרגישים כל צורך לעשן! כלומר, במשך עשרים וחמש שעות שהם מצויים באווירה רוחנית גבוהה, אינם זקוקים לסיגריה. רק במוצ"ש הם חייבים אותה בדחיפות. אדם שנאבק עם עצמו כל השבת איך לא לחלל אותה, מותש, קרוע בנפשו, ויצריו עלולים להשתלט על כוח שיפוטו השכלי, אבל אדם שחי בקדושה, הבעיה אינה קיימת אצלו כלל.

8. בראשית ג' ו"תרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל", תרגם אונקלוס 'להשכיל' – 'לאסתכלא' כלומר: למראה.

9. להעמקה בנושא זה צריך ללמוד את נושא גן עדן לעומקו, ע"פ המפרשים ובמיוחד ברמב"ם במו"נ ח"א פ"ב, וח"ב פ"ל.

10. רמב"ם פירוש המשניות – שמנה פרקים להרמב"ם – פ"ו והוא אמרם (ספרא קדושים), "רבי שמעון בן גמליאל אומר: 'לא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר בחלב, אי אפשי ללבוש שעטנז, אי אפשי לבא על הערוה, אלא אפשי ומה אעשה וארי שורשיה זר עליו'".

האדם בנוי מגוף ונשמה. הגוף מושך את האדם חזק מאד לדברים רבים. אין ספק שיצר המין הוא החזק ביותר שיש באדם, כי בלעדיו אין קיום אנושי, אבל צריך לדעת את גבולותיו, יש להשתמש בו רק לצורך. ומה שעושים היום, מטפחים את היצר, מגרים אותו, ומעודדים אותו עד שאומרים: זה כל האדם!

ואכן, קיימת בעיה אמיתית. מתנהלת 'מלחמת עולם' בין שני העולמות האלו, כשהעולם החיצוני מושך לכיוון אחד, ומאידך, הצניעות משדרת שאין להתרשם אלא כמה שפחות מהעולם החיצוני, משום שיש בו שקר, חוסר תרבות והוא עלול לגרום להתדרדרות מוסרית ושחיתות.

תרבות הפנאי והפרסומות בנויים על יצר זה. אנשים מנצלים אותו לעשיית כסף. האם משום שדבר מפורסם מאד ונפוץ מאד, עלינו להיכנע? לא ולא!

לכן עלינו לשמש סמל, "כי מציון תצא תורה"¹¹. על עם ישראל לשמש דוגמא לכך שאפשר להיות עם חי ופועל ויוצר תרבות עשירה ויפה יותר, דווקא מתוך ערכים פנימיים, ללא גירוים חיצוניים. לפיכך מתגלה בעם ישראל התכונה של ביישנים וצנועים.

ד. הצניעות היא הקשר האישי והאידיאלי

לכן איש ואישה נשואים, צניעותם היא היותם זה עם זו לבד! לה אין קשר עם גברים אחרים, ולו אין קשר עם נשים אחרות. אמנם נפגשים עם בני המין השני מחוץ לבית, אבל אלו יחסים קורקטיים-ענייניים אך לא מעבר לזה.

היחסים האישיים הם רק של גבר אחד עם אישה אחת!

העולם היום, לצערנו, הוא עולם פוליגמי, כלומר, לאיש אין אישה אחת בלבד ואף לאישה אין איש אחד שלה בלבד. שניהם משדרים תמיד, גם לאחר נישואיהם, רצון לגרות את בני המין השני. מעשים כאלו מורידים את האדם עד לבהמיות, כי אינם יודעים לזהות את בן הזוג האמיתי שלהם. וכך יוצא שאין להם גם קשר אישי, ולכל זכר או נקבה יש בעצם קשר עם כולם. זה אמנם תיאור מוגזם במקצת, אך הוא מצביע על הכיוון השלילי של התרבות המערבית. עם הריסת הקשר האישי של אדם, נהרסת גם הייחודיות שלו וזהותו מיטשטשת.

הקשר האישי הוא הצניעות וזהו הקשר האידיאלי. לא קשר כללי.

11. מיכה ד.ב.

הלכות צניעות לא רק שאינן צריכות להעיק על האדם, אדרבה, עליו להרגיש צורך לקיים אותן, משום שבאמצעותן הוא יוצר את הקשר האישי והגפשי המיוחד עם האישה המתאימה לו, ולו בלבד.

"והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלהיכם"¹².